

اتنوبوتانی شهری، مطالعه موردی شهر مشهد، ایران

خدیجه مطهری^۱، عاطفه پیرانی^{۲*}، حمید موذنی^۱

۱. گروه گیاهشناسی، پژوهشکده علوم گیاهی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

۲. گروه زیست شناسی، دانشکده علوم، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

Email: apirani@um.ac.ir

چکیده

اتنوبوتانی شهری روابط بین گیاهان و جوامع انسانی را در محیط‌های شهری بررسی کرده و بیانگر ارتباط بهم پیوسته بین گیاهان، مردم و سلامتی است. پژوهش حاضر با هدف بررسی اتنوبوتانی شهری در بازار گیاهان دارویی (عطاری) شهر مشهد در سال ۱۳۹۶-۱۳۹۷ صورت گرفته است. در مجموع با ۵۰ فروشنده (عطار) مصاحبه انجام گرفت و اطلاعات مربوط به افراد مصاحبه شونده، پرفروش‌ترین گیاهان دارویی و دلایل مراجعه به عطاری‌ها، جمع‌آوری و ثبت شد. نمونه‌های گیاهی جمع‌آوری و شناسایی شدند. نتایج نشان داد که محدوده سنی مصاحبه شوندگان بین ۲۲ تا ۶۳ سال و میانگین سابقه کار حدود هشت سال بوده و تنها ۱۰ درصد از فروشنده‌گان دارای تحصیلات دانشگاهی مرتبط با گیاهان دارویی بودند. گل‌گاوزبان، آویشن، بهارنارنج و به‌لیمو پرفروش‌ترین گیاهان دارویی بودند. بیشترین علت مراجعه به عطاری‌ها برای بیماری‌های دستگاه گوارش، اعصاب و روان، غدد درون‌ریز و متابولیسم، تنفسی و سیستم گردش خون بوده و مهم‌ترین گیاهان ارائه شده برای این بیماری‌ها به ترتیب کاسنی، گل‌گاوزبان، گندم، آویشن و بهارنارنج بودند. با اینکه مردم در شهر مشهد به امکانات پیشرفته پزشکی دسترسی دارند اما اکثریت، از داروهای گیاهی برای اهداف درمانی و بهداشتی استفاده می‌کنند، که می‌تواند نشان‌دهنده رضایت مردم در استفاده از گیاهان دارویی باشد. بررسی علل استفاده از گیاهان جهت درمان بیماری‌ها، به مراکز علوم پزشکی کمک می‌کند تا در مورد اپیدمیولوژی این بیماری‌ها و نحوه تشخیص و درمان بررسی‌های بیشتری انجام دهند. بررسی و نظارت دقیق بر عطاری‌ها، استاندارد سازی و انجام مطالعات فارماکولوژی بر روی گیاهان پرمصرف، به بهبود سلامت و بهداشت در جامعه کمک می‌کند.

کلمات کلیدی: اتنوبوتانی، اتنوفارماکولوژی، خراسان‌رضوی، گیاهان دارویی، عطاری

Urban ethnobotany, a case study of Mashhad, Iran

Khadijeh Motahhari¹, Atefeh Pirani^{2*}, Hamid Moazzeni¹

1. Herbarium FUMH, Department of Botany, Research Center for Plant Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran
2. Department of Biology, Faculty of Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

Email: apirani@um.ac.ir

Abstract

Urban ethnobotany studies the relationships between plants and human communities in urban environments and represents the interrelated relationship between plants, people, and health. This study aimed to investigate urban ethnobotany in herbal markets (Attari) in Mashhad in 2017-2018. A total of 50 vendors (Attar) were interviewed, and information about the interviewees, the best-selling herbs, and the reasons for referring to herbal markets were documented. Plant specimens were collected and identified. The results showed the age of informants ranged from 22 years to 63. The informants' average experience has been about eight years, and only 10% of the informants had a university education related to medicinal plants. *Echium amoenum*, *Zataria multiflora*, *Citrus aurantium* and, *Lippia citriodora* were the best-selling medicinal plants. The most common reason for referring to herbal markets is digestive system disorders, as well as psychological, mental and neurodevelopmental, Endocrine, metabolic and nutritional system, Respiratory system, and Circulatory system problems. The most important plants prescribed for these diseases were *Cichorium intybus*, *Echium amoenum*, *Triticum aestivum*, *Zataria multiflora*, and *Citrus aurantium*, respectively. Although people in Mashhad have access to advanced medical facilities, they often use herbal medicines to treat common health problems. This signifies people's satisfaction with herbal medicine. Scientific survey of medicinal and pharmacological properties of medicinal herbs would help medical science centers to conduct research on the epidemiology of mentioned diseases and how to diagnose and treat them. Careful supervision of herbal markets, standardization, and pharmacological studies on the most useful plants will improve community health.

Keywords: Ethnobotany, Ethnopharmacology, Khorassan-e Razavi, Medicinal plants, Herbal Market